

Сесія 21 жовтня 2021 року

Артьомова Т.І.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
д.е.н., доцент, головний науковий співробітник
відділу економічної теорії

ІНКЛЮЗИВНА ЕКОНОМІКА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На рубежі століть і тисячоліть два потужних трансформаційних потоки змінили вигляд глобалізованого суспільного господарства. *З одного боку*, криза і розпад традиційної системи соціалізму зумовили трансфер великої кількості країн до ринкового ладу; *з іншого*, – ринково зрілі країни здійснили перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку.

Процеси ринкових трансформацій і глобалізації, хоча і є достатньо усвідомленими у наукових колах, проте, їх внутрішня природа і механізми розгортання досі залишаються неясними. Це обумовлює наростання суспільної нестабільності і невизначеності господарських перспектив, що посилює больові шоки від інституційних зрушень і розломів і не дозволяє людству гідно відповісти на глобальні виклики буття. При цьому феномен невизначеності господарських перспектив відбиває не стільки стан буття реальних об'єктів, скільки недостатню наукову рефлексію законів нової реальності, пов'язаної зі становленням інформаційно-мережевої економіки.

Глобальні виклики буття стосуються кожного суб'єкта, пронизують суспільний простір, від нано- і мікрорівня до загальносвітового; їх велике різноманіття, на нашу думку, є похідним від основних суспільних проблем, які стисло можна відзначити наступним чином:

- оголення підстав соціально-економічної інверсії,
- розгортання історії в сучасність,
- єднання людства як вселенського універсуму.

Суспільні пошуки адекватної відповіді на загальні загрози й виклики актуалізували нагальну потребу щодо глибокого наукового осмислення феномену соціально-економічної інклюзії, змісту інклюзивної економіки. Така економіка через сукупність ринків і, перш за все, через ринок праці як найбільш масову сферу застосування людських здібностей, зачіпає інтереси й охоплює буття кожного.

У загальному сенсі *інклюзія* – це процес включення, залучення або входження певних елементів однієї реальності до нової реальності в якості складових, частин цілого. Відповідно, *соціально-економічна інклюзія* відбиває принципи організації суспільного життя, за якими усім суб'єктам, незалежно від походження, тендеру, стану здоров'я тощо, відкривається доступ до участі у різних його сферах і формах (повсякденне життя, освіта, культура, мистецтво та інші) за їх здібностями й можливостями. Так, фахівці Фонду Рокфеллера визначають наступні ознаки суспільної інклюзії: участь населення, рівноправність, усталеність, зростання, стабільність [1].

Первісно, за визначенням ЮНЕСКО, інклюзія пов'язувалася з освітнім процесом і передбачала врахування різноманітності потреб усіх учнів через удосконалення суспільних систем освіти, культури і сприяння скороченню відмов від вступу в школи і від подальшого навчання [2]. Її основною метою визначалося створення вільного, безбар'єрного середовища в навчанні і професійній підготовці людей з особливими потребами. Інклюзивний розвиток стосувався осіб з інвалідністю, фізичними, когнітивними і ментальними особливостями, представників етнічних меншин, суб'єктів маргінальних суспільних верств, обдарованих особистостей тощо. З метою реалізації такого розвитку в освітній політиці США і країн Європи використовуються наступні підходи:

- розширення доступу до освіти;

- мейнстрімінг – тимчасове навчання людей з обмеженими можливостями здоров'я (ОВЗ) з однолітками, зустрічі на святах і спільне дозвілля;
- інтеграція – спільне навчання людей з ОВЗ з однолітками без обмежень у звичайній системі освіти, яка залишається незмінною і не пристосованої під потреби учнів;
- інклюзія – реформування освітніх закладів, планування навчальних приміщень під потреби і потреби всіх без винятку.

Перші спроби інтегрувати інвалідів до суспільства проводилися паралельно в Скандинавії, США, Японії. У 1970-ті рр. почалася розробка й впровадження нормативних актів, які сприяють розширенню освітніх можливостей людей з інвалідністю. У 1994 р. під егідою ЮНЕСКО в місті Саламанка відбулася Всесвітня конференція, за результатами якої був проголошений принцип інклюзивної освіти та введено в міжнародну практику термін «інклюзія».

Втім згодом з'ясувалося, що проблема суспільної інклюзії стосується не просто освітньої сфери, але системи соціально-економічної організації загалом. Так, концепція інклюзивного розвитку була взята на озброєння бізнесом. Менеджмент фірм сформулював принцип: «непредставлені групи в команді означають недоотриманий прибуток компанії» [3]. Тобто. Виходить, що «гомогенний» колектив схильний до генерації поверхневих рішень, тоді як різноманіття етнічного походження, статі, віку, стилю роботи і досвіду розкривають для персоналу можливість якісно працювати з клієнтами в мультикультурному суспільстві.

У 2008 р. Світовий банк оприлюднив Доповідь «Стратегії стійкого зростання і інклюзивного розвитку» [4]; з цього часу проблема інклюзивного економічного розвитку повзується з ринками праці і починає активно обговорюватися в науковій літературі. На думку фахівців, інклюзія є найбільш людиною суспільною організацією, адже за своєю сутністю вона є «персоніфікованою економікою», тобто економікою, побудованою з урахуванням творчих здібностей і особливостей кожного працівника. Адже, більш уважний погляд на кожного з працівників дозволяє виявити механізми синергічного продуктивного сполучення притаманних ним рис характеру, поведінки, способу мислення і прийняття рішень. Ретельний облік персональних особливостей працівників при збереженні рівного ставлення до працівників, незважаючи на їх різні схильності, здібності, професійні компетентності, освітню підготовку, утворює підґрунтя інклюзивної організації економіки [5, с. 6].

В міру трансформування постіндустріальної економіки до креативної, інклюзія перетворюється на головний засіб забезпечення економічного зростання. Але, щоб врахувати персональні особливості, необхідна принципово нова організація праці, виробництва, економіки і суспільства, освіти, охорони здоров'я, повсякденного життя, дозвілля. Отже, концепція інклюзивної економіки розгортається в теорію інклюзивної цивілізації. В інклюзивної економіці суспільство здійснює усіляку підтримку зусиль індивіда з набуття ним рівня гідного життя.

Сьогодні між національними економіками все більш розгортається глобальна конкуренція за оволодіння принципами інклюзивного економічного розвитку. Результатом такої конкуренції є зміцнення позицій громадянського суспільства. Основним принципом політики зайнятості в інклюзивної економіці є те, що кожна людина залучається до процесу трудової діяльності з урахуванням її індивідуальних здібностей та з їх подальшим всебічним розвитком. При цьому компанії, що ефективно використовують потенціал неоднорідного персоналу, перестають відчувати брак в цінних кадрах. Надаючи працівникам можливості виконувати роботу відповідно до здібностей і бажань, фірми підвищують ефективність роботи персоналу і власну креативність. При цьому кожен співробітник компанії повинен набути ознак підприємця – особливих рис поведінки (саморозвиток, радість творчості, долання труднощів на шляху до життєвого успіху), що відповідають ірраціональним, з точки зору традиційного економічного суб'єкта, мотивам господарської діяльності.

У доповіді ОЕСР «Зв'язок продуктивності з інклюзією» (2016 р.) показано, що причинами слабкої динаміки світової економіки в останні роки стало уповільнення продуктивності праці внаслідок зростання для економічних агентів бар'єрів доступу до ринків і ресурсів. Отже,

традиційна модель економічного зростання вимагає модернізації через впровадження принципів інклюзії, що дозволять працівникам інвестувати в розвиток своїх навичок і підвищать шанси на успіх для фірм. Центральним завданням інклюзивної економіки є поліпшення якості життя через розширення можливостей самореалізації членами всіх соціальних груп і особливо представниками малозабезпечених верств населення. З точки зору фахівців ОЕСР, досягнення цієї мети передбачає проведення комплексу структурних трансформацій. Об'єднуючим елементом перетворень має виступати створення умов, в рамках яких прискорення зростання продуктивності праці буде доповнюватися скороченням нерівності доходів і створенням максимально сприятливої атмосфери для розкриття творчого потенціалу кожної особистості.

Список літератури

1. Pacetti E.G. The Five Characteristics of an Inclusive Economy Getting Beyond the Equity-Growth Dichotomy // The Rockefeller Foundation. 2016. December 13/. URL: <https://www.rockefellerfoundation.org/blog/five-characteristics-inclusive-economy-getting-beyond-equity-growth-dichotomy/>
2. UNESCO. Inclusion in education. URL: <https://en.unesco.org/themes/inclusion-in-education>
3. Інклюзивність в бізнесі – можливість, від якої виграють усі. URL: <https://www.work.ua/ru/articles/employer/1737/>
4. The Growth Report Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. Commission on Growth and Development. 2008. Washington, DC: World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6507/449860PUB0Box3101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf?sequence=1&isAllowe>.
5. Мамедов О. Экономика инклюзивной цивилизации. *Terra Economicus*. 2017. С. 6–18.

Бабляк Катерина

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студентка БП-2 «Економіка»

«ПІДХОДИ ВИРІШЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ»

Державні університети в Україні мають фінансові проблеми – не вистачає коштів на капітальні ремонти, коштів з загального фонду не вистачає повністю на зарплати працівників університету та комунальні послуги, фінансування науки є недостатнім. Метою цієї роботи є аналіз передумов, плюсів та мінусів зміни форми власності університету, та пошук інших варіантів вирішення фінансових проблем. У цих тезах я досліджуватиму та пропонуватиму актуальні рішення фінансових проблем для Національного університету «Києво-Могилянська Академія».

Державний університет в Україні отримує фінансування від держави у загальний фонд та надає платні послуги отримуючи кошти у спеціальний фонд. Загалом, державне фінансування складає близько половини фінансування університету.

Щоб отримати державні кошти, університет подає бюджетний запит щороку з розрахунком на два роки вперед. Державна модель фінансового управління – централізована з елементами інкрементної моделі. Сума, згідно з моделлю, з року в рік не міняється, та заснована на показниках минулого року – університет не може перевищити затребувану ним суму порівняно з минулим роком.